

Едно пътуване през България преди 230 години

Отъ В. Миковъ

Презъ срѣднитѣ вѣкове и турското ни робство, Цариградъ е билъ свързанъ съ Европа съ четири главни пътища, които сж минавали и презъ нашитѣ земи. Отъ Западна Европа, единъ пътъ е водилъ презъ Дурацо—Охридъ—Солунъ за Цариградъ, другъ — презъ Дубровникъ — Скопие—Кюстендилъ—Пловдивъ—Цариградъ, третиятъ — презъ Бѣлградъ—София—Цариградъ, а четвъртиятъ, който е идвалъ отъ Скандинавскитѣ страни, Полша или Русия, е минавалъ презъ Бабадагъ или Силистра за Провадия—Карнобатъ—Цариградъ. По тѣзи пътища сж преминали много войски и народи, по тѣхъ денонощно стотици кербани сж разнасяли стоки по всички посоки, по тѣхъ сж минали много пътешественици отъ западъ и северъ къмъ Цариградъ и Ориента и обратно. Всички пътешественици отъ 15—18 вѣкъ сж ни оставили извънредно ценни сведения не само за мѣстата, градоветѣ и селата, презъ които сж преминали, но ни запознаватъ и съ нравитѣ, обичаитѣ, поминъка и тежненіята на българитѣ, съ природнитѣ красоти, стариннитѣ паметници и пр. на всички краища на българскитѣ земи.

По-голѣмата частъ отъ сведенията на всички стари пътешественици, минали презъ нашитѣ земи, сж събрани и публикувани отъ К. Иречекъ, Ив. Шишмановъ, Х. Кесяковъ, Л. Милетичъ и др., въ Сборникъ за народни умотворения, Периодическо списание и др.¹⁾ Другата частъ отъ тѣзи сведения и до днесъ оставатъ неизвестни или на малцина познати и трудно достъпни. Единъ отъ малко известнитѣ у насъ стари пътешественици, миналъ презъ турското ни робство презъ нашитѣ земи, е французинътъ Полъ Люкасъ (Paul Lucas, 1664—1737). Полъ Люкасъ по професия е билъ лѣкаръ, но е билъ и пътешественикъ и антикваръ. Той е билъ синъ на златаръ и често е пътувалъ на Изтокъ, за да събира скъпоценни камъни и антични предмети. Между 1688 до 1736 год. той е посетилъ Гърция, Цариградъ, Мала-Азия, Египетъ, Сирия, Тракия, Македония, Северна Африка, Испания и др. При своитѣ пътувания той е събралъ много старини и специално е купувалъ антични монети за краиската монетна сбирка. Тѣзи си пътувания Люкасъ

¹⁾ По-подробна библиография върху старитѣ пътувания презъ България е събрана въ книгата ми „Извори за историята и географията на нашитѣ градове и села“. Географска библиотека № 5, София 1935.

е описалъ въ нѣколко книги. По-важенъ за насъ е първиятъ томъ отъ двутомното му съчинение, озаглавено: Voyage du sieur Paul Lucas, fait par ordre du Roy dans la Grèce, l'Asie Mineure, la Macédoine et l'Afrique. Tome I, Paris 1712.

Люкасъ е миналъ презъ българскитѣ земи презъ лѣтото на 1706 год. на пътъ отъ Цариградъ за Солунъ, като е преминалъ презъ Одринъ—Свиленградъ—Пловдивъ—Станимака—Пашмакли—Драма—Сересъ. Може да се каже, че Люкасъ се е интересувалъ отъ всичко: той описва начина на пътуването, селата, градоветъ, говори за полетата, за работливостта на българката, интересува се отъ старитѣ паметници, възхищава се отъ природнитѣ ни хубости, отъ растенията и пр. Досега неговитѣ пътувания презъ България отчасти само сж използвани отъ И. Ивановъ въ статията му „Асѣновата крепостъ надъ Станимака и Бачковскиятъ манастиръ“ и отъ В. Н. Златарски въ „Асѣновиятъ надписъ при Станимака“, печатани въ Известия на българското археологическо дружество, кн. II, стр. 191—247, и то само тѣзи пасажы, които се отнасятъ до старинитѣ около Станимака и Бачковския манастиръ. По-доле даваме пълненъ преводъ на описанието на цѣлия пътъ, по който Полъ Люкасъ е миналъ отъ Одринъ—Пловдивъ—Драма.

... „Отъ Одринъ решихъ да взема пътя за Пловдивъ и наехъ една араба — това е единъ видъ кола на пружини, теглена отъ три коня, за която заплатихъ 5 еку (*écus*)¹⁾. Тръгнахъ на 24 май и като пътувахъ около 6 часа презъ една равнина, сжщия день стигнахме въ Мустафа-Паша (*Moustafa-pacha*)²⁾. На другия день тръгнахме призори, и следъ 6 часа пътъ, ние бѣхме въ града Харманлии (*Argmant*), отъ гдето следъ двучасова почивка, се отправихме за Узунджово (*Ouzonjou*). Тамъ ние бѣхме настанени въ една къща на християни, които се наричатъ българи. Тукъ ние намѣрихме само женитѣ, които посрѣщаха всѣкиго, тѣ давава ечмикъ и слама на конетѣ, тѣ приготвяха всичко, каквото можеха, за храна на пътниците и при това всички тѣзи нѣща сж много евтини, защото за трима души и три коня, азъ не заплатихъ повече отъ 12 су (*sous*)³⁾.

Ние тръгнахме на 26 сутринята. По всички посоки около пътя ни, се вижда една прекрасна областъ, пълна съ села, по-голямата частъ отъ които сж населени съ сжщитѣ християни. Следъ 9 часа пътъ, ние спрѣхме и пренощувахме въ Ени-Махле (*Enimahle*)⁴⁾. Това е едно голѣмо село, презъ което минава една рѣка съ сжщото име, която се влива въ Марица (*Marise*). И тукъ ние бѣхме посрѣщнати, както на предния день отъ

1) Ёси, стара френска монета, която се равнява на три златни лева.

2) Мустафа-паша, днесъ гр. Свиленградъ.

3) Sou — 5 стотинки или едно десетаче.

4) Ени-махле, преименувано по-късно Дервентъ, а презъ 1906 г. —

женитѣ на тази страна, които нѣматъ друго съ което да се похвалятъ, освенъ голѣмата си любезностъ. Тѣхниятъ правѣ вървежъ се придружава съ една непринудена гордостъ, смѣсена съ ласки и кротостъ. Макаръ това и да сж селянки, тѣхнитѣ движения и всички тѣхни маниери сж като на хора, стоящи по-горе отъ обикновенитѣ. Струва ми се че виждамъ Вакханкитѣ на Пусенъ (Poussin),¹⁾ подобни изглеждатъ и тѣзи жени, винаги опиянени отъ тѣхното весело и забавно настроение. Облеклото имъ се състои само отъ една риза и единъ видъ рокля върху нея. Цѣлата имъ коса е сплетена и спуснатата да виси върху гърбътъ; тя е окичена съ много монети, едни отъ които сж подобни на френскитѣ монети отъ по 5 су (sous), а другитѣ сж по-голѣми и много хубави. Тѣ покриватъ главата си съ една малка шапчица, която сжщо така е украсена, а на шитѣ си носятъ отъ четири до петъ реда нанизи. Тѣхнитѣ ризи и рокли сж много отворени отпредъ, така че гърдитѣ имъ сж доста открити, а съ това тѣ се смѣтатъ за много красиви, затова и не се грижатъ да ги закриватъ. Лицата на тѣзи жени винаги сж открити. Тѣхнитѣ кѣщи сж построени отъ глина и сж покрити съ слама, но върѣки това, тѣзи селски кѣщи вжтре сж доста чисти. Най-забележителното е, че мъжетѣ имъ, почти никога не сж въ кѣщи, тѣ винаги сж или на полето, гдето обработватъ земята, която за тѣхъ е много плодородна или въ градоветѣ, гдето споредъ сезона работятъ друго нѣщо. А това показва, че тамъ царува още чистосърдечието и вѣрността.

На 27 следъ като задоволихъ тѣзи приятни домакини съ 9 десетачета за всички наши разноски, които между другитѣ нѣща ни дадоха още и две крехки пилета, ние тръгнахме покрай Марица (Marise), която оставаше отъ дѣсната ни страна. Следъ като изминахме 6 часа пѣтъ, ние почивахме 2 часа въ селото Баба (Baba).¹⁾ Отъ тамъ тръгнахме за Пловдивъ (Philippopolis), гдето стигнахме въ 3 часа следъ обѣдъ. Тукъ ние останахме вѣнъ отъ града, но веднага щомъ се научиха че съмъ лѣкаръ, дойдоха да ме търсятъ отъ страна на мюфтията и беятъ, които азъ видѣхъ. Тѣ ме питаха, и единиятъ ми другиятъ, за цѣрове за тѣхната немощъ. Азъ имъ обещахъ и имъ дадохъ веднага, цѣроветѣ направиха чудеса. Отъ всички лѣкове, които съмъ правилъ, тѣ никжде не сж указвали такъвъ необикновенъ ефектъ, както въ този градъ. Така за малко време тукъ ме смѣтнаха за най-голѣмия лѣкаръ на земята.

На 30 азъ се разходихъ около Пловдивъ. Градътъ нѣма

¹⁾ N. Poussin е единъ отъ най-забележителнитѣ френски художници на 17 в. (1595—1665), авторъ на много картини, между които могатъ да се отбележатъ: Овчаркитѣ на Аркадия, Погопѣтъ, Бѣгството отъ Египетъ и др.

¹⁾ Село съ такова име сега не сществува по пѣтя Пловдивъ—Дебъръ—Узунджово.

никакви крепостни стени, но е застроен върху три голъми хълма, които сж на една линия и почти се съединяватъ единъ съ другъ. Изглежда, че нѣкога върху тѣзи височини сж се издигали градскитѣ крепости. Градътъ има и свое море — това е Марица, която ми е основитѣ на кжщитѣ му: Тази рѣка тукъ носи всички видове кораби, а това създава голъми удобства за живота.

Отъ другата страна на рѣката се намира едно доста голъмо предградие, за което се отива по единъ дървенъ мостъ¹⁾. Въ града има около 120 еврейски кжщи, и почти всички негови граждани сж християни. Тукъ има 6 черкви. Този е единствениятъ градъ въ Турция; въ който видѣхъ часовникъ, каквито има въ моята страна, който бие и показва часоветѣ презъ денътъ. Часовникътъ се намира върху една кула, построена на единъ отъ тритѣ хълма, за които говорихъ²⁾.

По-нататъкъ Люкасъ говори, какъ по настояването на двама гърци той изцѣрилъ тѣхната хубава сестра. Следъ това той отново се връща върху Пловдивъ.

„Най-после тукъ се виждатъ три надписа, намѣрени въ Пловдивъ. Не е необходимо да се отбележи, че този градъ, който латинскитѣ народи наричатъ Филипи (Philippe),³⁾ е съграденъ отново отъ Филипа и до който Августъ и Антоний победили Брута и Касия, а Марица, това е Хебросъ (Hebros), много възпѣвана у всички стари поети.

Азъ тръгнахъ отъ Пловдивъ на 26 следъ обѣдъ, съ една араба, придруженъ отъ единъ отъ братята на момичето, което изцѣрихъ. Той искаше да ме придружава и пътува съ менъ два дена. Следъ три часа пътъ, ние стигнахме въ Станимака. Станимака е значителенъ градецъ, населенъ само съ християни. Околността му е покрита съ хубави лозя, които даватъ превъзходни вина. Тукъ едно нѣщо ми се виде необикновено: бѣчвитѣ за вино достигатъ 40 педи дължина и 6—8 стлпки височина, линоветѣ пѣкъ въ които правятъ виното сж голъми колкото четвъртата стая и сж измазани съ циментъ, смѣсенъ съ дървено масло, поради което изглеждатъ, като да сж отъ червеникавъ мраморъ. Въ Станимака има 12 църкви, безъ да се смѣтатъ онѣзи, които се намиратъ наоколо по съседнитѣ височини. Градътъ е доста малъкъ и ограденъ: отъ едната страна е ограниченъ съ самия хълмъ, на който е съграденъ, а отъ другата — съ една рѣка, която носи името на града и въ която се вждятъ много хубави пѣстърви. Съседниятъ хълмъ се нарича А б е й лъ

¹⁾ Предградието отъ другата страна е днешниятъ кварталъ Каршияка.

²⁾ Часовникътъ се е намиралъ на тепето, което и сега се нарича Сахатъ-тепе.

³⁾ Почти всички стари пътешественици, минали отъ 16 до 18 вѣкъ презъ Пловдивъ, погрѣшно смѣсватъ името на Пловдивъ съ това на гр. Филипи, чийто развалини се намиратъ между Кавала и Драма и гдето Августъ и Антоний въ 42 г. пр. Хр. побѣдили Брута и Касия.

(Abeille)¹⁾, така се именува и едно голѣмо село при политѣ му. За да открия нѣщо, азъ се разходихъ на половинъ часъ отъ Станимака, гдето ми казаха че имало развалини. Тѣ се намиратъ върху едно малко възвишение; азъ ги разгледахъ и ми изглеждаха, като останки отъ една значителна крепостъ. Наблизо има една хубава черква, посветена на Св. Богородица и Св. Георги²⁾. На друга страна върху една скала намѣрихъ надписъ, повечето отъ буквитѣ, на който ми се сториха отъ единъ новъ и особенъ видъ. Мѣстнитѣ жители сж толкова наивни и вѣрватъ, че този надписъ съдържа тайната на философския камѣкъ. Когато ме видѣха че го копирамъ, намѣриха се много, които ми искаха да ги науча да правятъ злато³⁾.

На 7 юний, азъ наехъ мулета и тръгнахъ въ три часа следъ обѣдъ. Вървѣхме презъ доста високи планини и следъ повече отъ два часа и половина пѣтъ, пристигнахме въ единъ манастиръ, съграденъ на една отъ тѣзи планински височини. Този манастиръ се нарича Бачку (Bascou)⁴⁾; той има повече отъ 100 души калугери, а въ близката му околностъ нѣма никакви други жилища. Може да се каже, че тѣзи монаси живѣятъ между скалитѣ и сж въ едно истинско усамотение, но при все това, тѣ не сж диви. Тукъ всѣки пѣтникъ бива добре посрещанъ и намира голѣми удобства, за гоститѣ е съградено особено помѣщение, гдето се прислужва доста чистичко.

Църквата и килиитѣ на калугеритѣ сж обградени, като съ крепостъ и затворени съ три голѣми врати. Първата врата е старинна; казаха ми, че тя по-рано е била съборена, но по-сетне я възобновили, каквато е била при императора Маврикия⁵⁾; и наистина неговиятъ портретъ се вижда на много мѣста. Азъ видѣхъ тамъ една икона на Св. Богородица, за която монаситѣ твърдятъ, че била правена отъ Свети Лука. Тѣ разказваха за нея много басни и особено се стараятъ да докажатъ какъ имъ е дошла по чудо въ тѣхнитѣ манастиръ отъ далечна Грузиния. Иконата се ползува съ твърде голѣма почитъ въ тази страна и привлича множество народъ въ Бачку (Бачково)⁶⁾.

Калугеритѣ въ този манастиръ иматъ хубава библиотека.

1) Абейль е днешната махла съ едноименна височина до Станимака, която се нарича Абелино.

2) Люкасъ говори за старата черква въ Асеновата крепостъ. Подробности у И. Ивановъ въ Известия на археологическото д-во, кн. II.

3) Тукъ става въпросъ за Асеновиятъ надписъ при крепостъта, въ който се говори, че Ив. Асенъ II въ 1230 г. е издигналъ тази крепостъ. Този надписъ, който самъ Люкасъ не разбралъ, билъ унищоженъ отъ гърцитѣ, следъ освобождението, въ 1883 г. (Подробности у Р. Н. Златарски, Иванъ Асеновиятъ надписъ при Станимака. Известия на археологическото д-во, кн. II).

4) Бачковскиятъ манастиръ.

5) Алекси Комнинъ (1081—1118).

6) Монаситѣ въ всички манастири, разпираятъ все тази легенда, какъ иконата, името на която носи манастирътъ имъ, е дошла отъ далече, отъ Св. Гора, отъ Киевъ, отъ Румѣния, отъ Търново, Унгария и др.

Азъ видѣхъ множество превъзходни ржкописи, но е невъзможно да се вземе нѣкой ржкописъ, тѣ дори се обиждатъ, ако имъ рече човѣкъ да ги купи. Тѣхниятъ манастиръ има множество чешми, построени великолепно, но между тѣхъ има една, на която водата винаги е бистра и служи сжщо и за изцѣряване на много болести. Азъ напустнахъ манастиря на 8 юний и ние започнахме да се изкачваме по Юговскитѣ планини (Jongou)¹⁾. Пжтътъ е толкова стръменъ, че на много мѣста, ние самитѣ помагахме на нашитѣ мулета да се възкачватъ нагоре. Тази областъ се състои отъ високи планини, които изцѣло сж обраснали съ едра гора. Когато стигнахме на билото на планината, ние намѣрихме една малка равнина, отъ всички страни на която извираше вода. Тази вода лжкатушеше между хубави елхи, които растатъ тукъ, а всичко това, придаваше на мѣстото особено приятенъ видъ. Тукъ сжщо се виждатъ безброй най-различни треви, които по своитѣ хубави цвѣтове, очароваватъ пжтника. Азъ обърнахъ особено внимание и дълго наблюдавахъ едно, по мое мнение, отъ най-рѣдкитѣ растения, и което не расте, може би другаде, освенъ тукъ. То е една стжпка и половина високо, неговитѣ листа сж подобни на тѣзи на маслината и растатъ по дължината на стѣблото. Отгоре то свършва съ единъ букетъ отъ около 30 малки цвѣтчета. Вѣнчето на всѣко цвѣтче се състои отъ по четири листчета а плодника отъ една малка обла топчица. Около всѣка топчица има по три израстъка, подобни на полумесеци, до всѣки отъ които има още по единъ, наполовина излѣзълъ отъ топчицита полумесецъ. На това мѣсто, ние прекарахме останалото си време отъ денътъ и азъ забелязахъ, че полумесецътъ, който бѣше излѣзълъ наполовина при нашето пристигане, вечерта бѣше напълно излѣзълъ и бѣше започналъ да излиза още единъ. Ако азъ имахъ повече време да престоя тамъ, да проследя така да се каже, всички тѣзи полумесеци и да видя какво става съ тѣхъ, вѣрвамъ, че любопитството ми би се много възнаградило, но трѣбваше да се върви напредъ. А отъ друга страна, колкото и да сж хубави тѣзи мѣста, тѣ не бѣха сигурни, за да може съ такава малка дружина да се остане тамъ за по-дълго време. По всичко изглежда, че растението, за което говорихъ до тукъ, е единъ видъ отъ родътъ *Lunaria-Major*²⁾. Азъ се задоволихъ само съ нѣколко корена и нѣколко цвѣтчета, както и съ други нѣкой по-прости видове, които можахъ да видя и които взехъ за да изпратя въ Франция.

На 9, въ два часа следъ обѣдъ, ние напустнахме тази красива полянка и продължихме да вървимъ презъ планинскитѣ

1) Jongou, отговаря на днешното Югово.

2) *Lunaria* — лопатка, многогодишно растение, което расте изъ горитѣ и по влажнитѣ скалисти мѣста. Всичкитѣ му листа излизатъ направо отъ стѣблото, плодоветѣ му сж ромбично-ланцетни и къмъ двата си края заострени.

височини. По тѣхъ живѣять само овчари, на които малкитѣ колиби, гдето тѣ се подсланятъ, се виждаха отъ време на време. Два часа следъ заходъ слънце, ние спрѣхме и се настанихме на бивакъ подъ дърветата, гдето накладохме огънь, който трая цѣла нощъ. На сутринта тръгнахме единъ часъ преди разсъмване и преминахме планината Parcelly. Тя е много висока и по нищо, не отстъпва на Chiroucouvise, нито на Breamiseu-delly или на Estaque¹⁾, които ние преминахме. Следъ като слѣздохме отъ последната планина, пристигнахме въ едно село съ сжщото име, въ което спрѣхме за да обѣдваме и си починемъ.

Следъ два часа тръгнахме и подиръ седемчасово пжтуване презъ сжщитѣ планини и по твърде трудни пжтища, ние преминахме презъ едно село, наречено Пашмакли (Pashmakly). То е населено само съ турци, но тѣ не говорятъ тѣхниятъ езикъ; тѣ говорятъ по-скоро разваленъ славянски, размѣсенъ съ грѣцки и български думи²⁾. Следъ Пашмакли, ние преминахме Крушова планина (Chourou³⁾); въ нея има още по особени растения, отколкото въ Юговската планина (Jonglou). Като се изкачихме на билото, ние навлѣзохме въ една хубава гора, чийто много голѣми и високи дървета изглеждаха толкова чудновати и напълно наподобяватъ на метаморфози. Отначало, човѣкъ би казалъ, че тѣ иматъ по две стѣпала прикрепени за земята; после се виждатъ два изправени крака, отгоре надъ които се изправятъ две бедра и най-последно тѣло, отъ което започва и се образува стеблото на дървото. Клонитѣ следватъ на еднакво разстояние единъ отъ другъ, и то по начинъ, като че ли наподобяватъ на ржце.“

По-нататкъ Люкасъ подробно описва малкитѣ клонки и листа, които наподобявали на длани, на прѣсти, други на глава и пр.

„Азъ съмъ виждалъ много видове дървета, азъ съмъ преминалъ много други гори, но никжде не съмъ виждалъ нѣщо подобно. Впрочемъ, тази хубава гора има около една и половина левга⁴⁾ дължина. Името на това дърво не можахъ да узная, но мѣстнитѣ жители наричатъ този родъ дървета Oschez. Следъ това зрелище, планината става трудно проходима и ни бѣха необходими два часа за да слѣземъ и се установимъ на открито за пренощуване. На 11, ние преминахме Турянската

1) Parcelly отговаря на Перселица планина, западно отъ в. Персенкъ, обаче Люкасъ е миналъ много по на изтокъ. Той е вървѣлъ по долината на Чепеларската рѣка и ще да е излѣзълъ къмъ Рожень за къмъ Пашмакли. Chiroucouvise отговаря на Широка лжка, а останалитѣ две имена сж неизвестни.

2) Люкасъ смѣта българо-мохамеданитѣ въ Пашмакли за турци. Тѣй като не е знаялъ български, той не е могълъ да прави разлика между него и който и да е другъ отъ славянскитѣ езици.

3) Chourou отговаря на Крушова или Круша планина, южно отъ Пашмакли.

4) Мѣрка, равна на около $4\frac{1}{2}$ клм.

планина (Tourienne)¹⁾, презъ нея пътятъ продължи не по-малко отъ два часа. При политъ ѝ се намира селото Тозбурунъ (Tosbou)²⁾ и следъ три часа се стига въ друго село — Арда (Argdes)³⁾, отъ което и рѣката Арда, която ние преминахме при Одринъ носи своето име. По нейното течение вървѣхме 5 часа. Мѣстото гдето напустнахме рѣката, е толкова тѣсно, че може да се премине съ единъ разкрачъ. Наблизо бѣха нейнитѣ извори, до които направихме нашиятъ лагеръ.

На 12, ние тръгнахме рано сутринта и вървѣхме въ продължение на четири часа презъ трудно проходимы планины пълни съ пропасти. Като стигнахме до брѣговетъ на р. Места (Carasou)⁴⁾, ние я преминахме съ една малка лодка и следъ това презъ останалото време отъ деньтъ пътувахме презъ едно широко поле и стигнахме въ Драма.

UN VOYAGE EN BULGARIE D'IL Y A 230 ANS

Paul Lucas, médecin, voyageur et antiquaire français, passa en 1706, par les terres bulgares. Parti de Constantinople, il passa par Adrianople, Plovdiv et traversa les Rhodopes pour arriver à Drama et puis à Salonique.

Pendant son voyage il visita Svilengrad, Harmanli, Ouzound ovo, Eni-mahlé (Débar), Baba, Philippopole „qui est bâtie sur trois petites montagnes. Presque toute la ville est habitée par des chrétiens. Elle a six églises et c'est la seule ville de la Turquie“, où Lucas vit „une cloche qui sonne les heures du jour“.

De Plovdiv, le voyageur passa par Stanimaka où il copia l'ancienne inscription bulgare près de l'église d'Ivan Assen II. Lucas resta aussi au monastère de Batchkovo „qui a une belle bibliothèque d'anciens manuscrits“. De Batchkovo il voyaga à travers de rudes montagnes jusqu'à Pachmakli. De ce dernier village „habité par des turcs, qui ne savent pas leur langue et qui parlent en Esclavon“ (bulgares — musulmans), Lucas passa par la montagne de Krouchéva, puis par la montagne de Tourianne, les villages de Tosbouroun et d'Arda, pour se rendre à la ville de Drama.

V. Mikov

¹⁾ Планинска верига, западно отъ с. Турянъ.

²⁾ Tosbou, отговаря на Тозбурунъ, село разположено южно отъ Турянската планинска верига.

³⁾ Argdes, отговаря на селото Арда, което е разположено до изворитѣ на р. Арда близо до българо-гръцката граница.

⁴⁾ Carasou = Кара-су — турското название на р. Места.